D·N
2/5 1951

Missnöjet som teg

Förstamajdemonstrationerna har förlorat allt innehåll, klagas det ibland. De har blivit rätt och sätt en gärd åt traditionen, ett slag i luften, eftersom det socialdemokratiska partiet, som står bakom demonstrationerna, i snart tjugu år har suttit vid makten. En demonstration som skulle ha någon mening borde egentligen vända sig mot detta parti och dess sätt att sköta maktutövningen. Skulle man i dagens läge tänna tanka sig en sådan protestdemonstration av missnöjda? Ja, svaras det kanske, borgarna som får känna på skattetrycket i hela dess tyngd skulle nog vara pigga på en sådan demonstration. Man vill däremot inte erkänna att det egna partiet kommit in i en förtroendekris av längt mera allvarligt slag än den som klarades stora före valet 1950.

Men se litet närmare på vilka grupper det finns i landet som har verklig anledning till missnöje! Det går lätt att finna rätt många arbetare och tjänstemän som inte är särskilt belåtna med utvecklingen. Det är de som i början av året gjorde upp om sina avtal och sedan alltefter som veckorna gick fann hur den reella förbättringen smälte undan, helt eller delvis, som en följd av prisstegringarna. Det är inte uppmuntrande för den som fått 10—15 procents löneförbättring att höra att prisernas under året väntas stiga med 20 procent. Andå är inte de underkompenserade berättigade till första platsen i de missgynnades demonstrationståg. Stora grupper har nämligen inte fått någon kompensation alls för dyrtiden. Det finns många gamla människor som under sina verksamma år sparat samman ett litet kapital — de får finna sig i att detta på några månader förlorar i reellt värde un gefär lika mycket som de kunnat spara mellan fem och tio år av sitt liv. Andra åldringar och änkor lever kanske på en knapp företagspension. För de inget dyrtidstillägg på denna, betyder det en mycket kännbar åtstramning om inkomsterna tidigare legat vid existensminimum. I protestdemonstrationen skulle även husmödrarna kunna vara representerade. De har fått finna sig i att barnbidragen köpkraft minskat högst väsentligt. Även de unga familjerna, som i bästa fall lyckats erhålla en lägenhet i de nyuppförda husen, får kraftigt känna av kostnadsstegringen. Föräldrar som vill hålla sina barn i högre skolor förrinner en del av det stöd som stipendierna tidigare givit. Nog finns det i det svenska samhället många som skulle ha orsak till en protestdemonstration 1 maj.

De fackliga ledarna har kanske bäst kontakt med ovan i de djupa leden. LO:s andre ordförande, Einar Norrman, undervärderade i sitt tal på Gärdet på intet sätt de starka missnöjesanledningarna. De får, sade han, inte avfärdas som kverulans, och de får heller inte bera som ett resultat av internationella förhållanden. För den uppmärksamme lyssnaren på Gärdet var det ingen svårighet att uppfatta den mot regeringen kritiska udden i hr Norrmans sakliga och väl balanserade anförande. Liksom hr Strand i riksdagens ekonomiska debatt kräfvde hr Norrman kraftigare tag i den ekonomiska politiken. I anslutning till ett anförande av Bertil Ohlin betonade han vikten av att socialreformerna inte urholkades på det sätt som nu har skett. Hr Normans kritiska inställning har sitt speciella intresse med tanke på de kommande överläggningarna mellan regeringen och LO om den ekonomiska politiken, till vilka LO tagit initiativet. Man kan utgå ifrån att meningsbrytningen mellan hr Sköld och LO-ledarna framför allt gäller exportindustrierna vinstmedel och behovet av nya subventioner. Något verkligt konstruktivt alternativ till regeringens politik torde man på LO-hall knappast vara beredd att föra fram. Hr Norrman nämnde endast i förbigående de penningpolitiska medlen. De borde, sade han, brukas med mera målmedvetenhet. Men är det frågan om en målmedvetenhet av samma slag som bankofullmäktiges, vilka till varje pris vill hålla räntan fast, får man inte komma långt på den vägen.

Hr Erlander lämnade, av rebatt att döma, de ekonomiska problemen åt sitt öde, medan hr Sköld polemiserade mot oppositionens krav på en riflig ränta. Han kom med sin ofta hörda invändning att en räntesegring som skulle göra effekt måste vara mycket hög. Detta är en av hr Sköld vanliga frihandsteckningar. Med större rätt skulle man kunna invända att en överbalansering av budgeten måste drivas mycket längt för att verklig effekt skall nås i ett läge som det nuvarande. Den skulle i själva verket få drivas så långt att hr Möllers spådom om den socialdemokratiskt reaktionens inbrott komme att besannas. Det är denna utveckling som måste hejdas innan det blir för sent. Skall socialreformernas värde inom överskådlig tid kunna återställas till sin gamla nivå, måste trycket på budgeten lätta, och det kan bara ske genom att finanspolitiken kombineras med en rejälare räntepolitik. Protesterna på 1 maj borde riktats mot regeringens underlåtenhet att bruka detta vapen till penningvärdets försvar.

Affärerna med Polen

Polen utnyttjar tämligen obevärt gäldenärens tekniska övertag i affärerna med Sverige. Vi har fordringar i Polen både för nationaliserade industrier och för den långfristiga kapitalvarruexport härifrån som sker på kredit. Polen gör små avbetalningar på denna skuld genom ett begränsat exportöverskott i det löpande varuutbytet, men gör samtidigt till villkor för kollervarusenna att en avsevärd del av-likviden skall utgöras av de mest begärliga svenska exportvarorna länte vissa belopp i pund sterling. För Sveriges del blir resultatet av denna polska affärsmöjlighet att samtidigt som vi håller Polen med kredit kan vi inte utnyttja den avtalsmässiga kolimportoptionen, därför att vi inte har något att betala med.

En annan teknisk fördel som Polen har i nu rådande säljaremarknad är att den svenska exporten till Polen, ehuru mycket värdefull för mottagarhandel, till övervägande del består av beställningsvaror som säljs på fasta leveranskontrakt, medan inslaget av malm och massa, som är prisrörliga på samma sätt som de polska kolen, är mera begränsat. Höjningarna av de polska kolpriserna, som inte fastställts för mer än tre månader i taget, kan därför blott delvis kompenseras av motsvarande svenska prisåtgärder. Till bilden hör att de polska kolen, som tidigare noterats i dollar, något som i hög grad förstärkte Polens bytesförhållande till Sverige vid den europeiska valutaredskrivningen för halvtannat år sedan, nu skall avräknas i svenska kronor. Någon ytterligare nedskrivningsrisk för dessa finns inte nu, och Polen har försäkrat att om sin andel av bytet i händelse av en svensk eller allmänt europeisk uppskrivning av valutan.

Polenhandelns utfall enligt det nu löpande avtalet har flera lärdomar att ge. En är att optioner har ett mycket begränsat värde i fråga om tvingt efterstraktade varor. De kan mer eller mindre fullständigt sättas ur kraft genom prispolitiken. Så har det gått med de polska kolen. Av en påräknad tilläggskvantitet av en halv miljon ton har Sverige inte kunnat tillgodogöra sig mer än 150.000, bland annat därför att priserna för de ordinarie 1,5 miljoner ton som faller på avtalsperioden ändå ligger högre än